

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

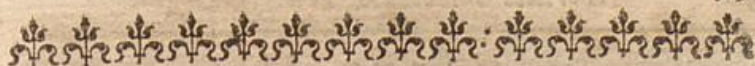
Liber Theologiæ Moralis, Viginti Qvatvor Societatis Iesv Doctoribvs Reseratvs

Escobar y Mendoza, Antonio de

Lvgdvni, 1659

Examen Primvm. De legibus in communi.

urn:nbn:de:hbz:466:1-41066

EXAMEN PRIMVM

Circa materiam de Legibus in communi.

CAPVT PRIMVM.

De Legis diuisione.

1. *VID est Lex?* Ordinatio rationis promulgata ad bonum commune ab eo, qui curam habet communitatis, seu qui potestatem habet obligandi.

2. *Ad Legem condendam* quotnam requiruntur conditiones? *Quinque.* 1. Vt sit iusta. 2. Vt promulgetur. 3. Vt à legitimo superiore feratur. 4. Vt ob bonum commune immediate vel mediate indicta sit; lex enim communitati omnino inutilis non obligat. 5. Vt acceptetur.

3. *Indica Legis diuisiones.* Primò, est *Lex aeterna*, seu mens & ratio Dei bona præcipiens, mala prohibens. Secundò, *Lex diuina*, seu quæ vim habet, quatenus à Deo proficiscitur, est duplex, *Verus* seu *Mosaica*; *Noua*, seu *Euangelica*: adhucque subdividitur in diuinam naturalem (qua idem præcipitur, quod naturali lege) vt sunt Decalogi præcepta: & in diuinam positivam, quæ præcipitur aliquid, quod à Lege naturali non est sancitum, vt præceptum præmittendæ confessionis ante sumptionem Eucharistiæ ab eo qui est sibi in lethali crimine conscius. Tertiò, *Lex humana*, seu quæ humana auctoritate fertur, dependenter tamen à Deo: estque duplex: *Ecclesiastica*, & *secularis*. Quarto, *lex naturalis* seu dictamen ac lumen nostræ rationis naturale, quo quidem quid faciendum, quid vitandum agnoscimus. Quintò, *Lex gentium*, seu quam omnes homines naturali ratione ducti constituunt; cuiusmodi est illa: *Possessiones sunt dividenda.* Sextò, *lex Ciuilis*, seu quæ simpliciter hominum auctoritate sancitur. Septimò, *Lex Canonica*, quæ Ecclesiæ auctoritate decernitur, cui quidem obediendum contra ciuilem repugnantem; Ecclesia enim leges ciuiles valet abrogare. Octauò, *Lex affirmatiua*, quæ percipit aliquid faciendum; & *negatiua*, quæ aliquid fieri videtur prohibere.

CAPVT II.

De Legislatoribus.

4. *Quisnam ergo Leges potest ferre? Qui habet publicam potestatem, iurisdictionem, & vim cogendi.*

5. *Quidnam de Pontifice summo? Leges Ecclesiasticas toto in orbe potest præscribere: Leges autem ciuiles non in suo territorio tantum, sed etiam in alieno, indirectè saltem in ordine ad spiritualem animorum finem. Quam quidem potestatem immediatè accepit à Christo eius Vicarius immediatus.*

6. *Episcopus quid? Quod potest Papa in tota Ecclesia, id etiam in diocesi sua potest Episcopus, cum dependentia tamen, & subordinatione ad Papam: quia Episcopus à Pontifice summo hanc potestatem mutatur, non immediatè à Christo.*

7. *Quid Metropolitanus? Archiepiscopus in subditos Coepiscoporum nullam ordinariè iurisdictionem obtinet, nisi ad ipsum à suo Episcopo appellarint. Verum est ordinarius superior Coepiscoporum prouinciæ: tamen in causis criminalibus, quæ depositionem merentur, contra aliquem eorum procedere non debet, sine Sedis Apostolicæ auctoritate.*

8. *Num Imperator Leges condere possit? Si legitimè electus in Regna & Prouincias sibi subditas Leges ciuiles ferre valet, non verò in orbem vniuersum: multi enim Christicolæ non sunt subditi Imperatori. Quare Prouinciæ nec iure dominij, nec iure feudi, nec alio titulo Imperatori subiectæ haud Cæsareis Legibus tenentur.*

9. *Num Reges? In suis Regnis Leges ciuiles ferre possunt: habent enim potestatem publicam, supremamque iurisdictionem. Id quod de quibuslibet Principibus supremis in temporalibus superiorem non agnoscentibus consequenter affirmo. Si superiorem agnoscunt? Adhuc possunt Leges iuxta limites à Principe sibi præscriptos sancire.*

10. *Quid de Regina, quæ Regni domina est, nullumque in temporalibus superiorem reuereatur? Idem ius Legum ferendarum obtinet. Si illigetur matrimonio? Ad ipsam adhuc pertinet Leges ferre, nisi vices marito cedat: quia penes ipsam ius, & dominium Regni, minimè ex matrimonio translatum viro, cum Regnum nec alienari, neque in dotem dari queat.*

11. *An condunt Respublica, aut communitates perfecta, quæ per se ipsas gubernantur?* Condunt equidem in territoriis suis. Idem de ciuitatibus, quæ supremæ Reipublicæ formam aliquam retinent, affirmari. Quæ autem in Principem potestatem transfudere, Leges propria autoritate non faciunt.

12. *De Conciliis generalibus quid dicendum?* Concilia summi Præsulis auctoritate collecta possunt Leges & statuta generalia condere iuxta potestatem sibi à summo Pontifice concessam. Vnde colligo à summo Præsule ad Concilium non dari appellationem, quia Pontifex superiorem non habet. *Præuincialia Concilia quid?* Prouincialia, Nationalia, ac Synodalia Concilia vim habent condendi Leges obligantes territoria sua: nec commune ius efficiunt nisi à summo Pontifice generaliter approbentur.

13. *Potest ne Cardinalium Collegium?* Non potest seu uiuente summo Pontifice, seu sede Apostolica vacante Legem vniuersalem condere, imo nec particularem nisi in suis Titulis, in quibus iurisdictionem Episcopalem habent: cum enim Collegium Cardinalium (vti probabilior fert sententia) non sit de iure diuino, nullamque habeat iurisdictionem, quæ à summo Præsule non pendeat, nusquam legitur hæc facultas condendi Leges Cardinalibus à Papa concessa: sed illis tantum permittuntur, quæ ad Papæ electionem, & ad Ecclesiæ defensionem spectant.

14. *An Capitulum Ecclesiæ Cathedralis sede vacante possit Leges, & statuta in diocesi ferre?* Potest planè, duratura quidem, donec ab Episcopo successore reuocentur. Imo potest statuta ab antecessoribus Episcopis facta reuocare, & contraria stabilire, si expedire iudicauerit: quia Capitulum exceptis casibus à iure expressis, vacante sede, in iurisdictionem plenam Episcopi succedit. *Quid uiuente Episcopo?* Non potest Leges, aut statuta ferre nisi circa ea, quæ ad bonum regimen & ordinem Capituli pertinent.

15. *De Generalibus, Prouincialibus, ac Prælati Religionum approbatarum quidnam?* In Capitulo generali, aut Prouinciali concurrente maiori suffragiorum portione, Leges ferre possunt Generales, & Prouinciales iuxta proprii instituti præscripta. Reliqui verò Prælati ea valent præcipere, quæ obseruantiam regulæ sunt accommodata. *Nun hi possunt subditos ad regulæ obseruationem, aut iam erit abolita, cum professionem emisissent, compellere?* Minimè, si aut auctoritate Papæ, aut consuetudine legitime præscripta erat iam

abrogata; secus si regula paucorum culpa non seruabatur, non tamen erat legitima consuetudine abolita: tunc enim subditi ad custodiam legum nouis possunt constitutionibus compelli; nam qui illius Religionis regulam uouerunt, consequenter ad eius compelli debent obseruationem.

CAPVT III.

De Promulgatione, & Acceptatione Legum.

§. I. 16. **P**romulgatio Legis. **A**D ferendam Legem quinque innuisti conditiones necessarias, ut scilicet à legitimo superiore ferretur, ut esset iusta, ut in commune bonum, ut & promulgaretur, & acceptaretur: circa que requiram, num necessaria omnino Legis promulgatio? Ita planè, facienda in singulis Prouincijs, neque obligat illius Prouinciæ subditos, in qua facta non est huiusmodi promulgatio.

17. *Occidendum ne idem de summi Pontificis Legibus promulgandis?* Minimè, sed sufficit in Curia Romana fieri, ut ubique legis seruandæ obligatio inducatur; vsus enim obtinuit, ut leges Pontificiæ solum in Romana Curia promulgentur.

18. *Obligat ne lex statim post promulgationem?* Obligar planè, quando nullus ad obligandum fuit terminus constitutus, nisi aliter de Legislatoris mente constet. Solet certè legislator, quando non intendit ante certum tempus obligare legem, hoc exprimere. *Nullum exressit tempus.* Censetur igitur uelle Legem statim post sufficientem promulgationem obligare, Scio tamen, illud speciale Legibus Imperatorijs, ut ante duos menses à promulgatione non obligent.

19. *Qui Legem rescissoriam contractus (u.g.) sufficienter promulgatam ignorat, delinquit ne celebrando contractum contra Legem?* Minimè, sed inualidè init contractum; Leges enim rescissoriæ hoc habent, ut post promulgationem etiam obligent ignorantes.

20. *Leges privilegiorum reuocatoria obligant ne ante quàm ad aures illius, cui concessa priuilegia fuerant, peruenerint at reuocatio?* Non: quia priuilegium est fauorabile; fauores autem ampliandi sunt.

§. 2. 21. **A**ceptatio legis. *Num acceptatio est ad Legis ualorem necessaria?* Leges sub hac tacita conditione feruntur, ut vim habeant, si fuerint acceptatæ, & vsu receptæ.

22. *Quanda*

22. *Quandónam Lex dicitur non esse acceptata, nec recepta usu?* Quando populus, vel maior pars mori præterito præscripto adhæret, siue sciat contrariam esse latam Legem, siue ignoret.

23. *Et quandónam recepta dicitur?* Quando maior communitatis pars, quod Lex præcipit, præstat: aut eam approbat verbo, vel scripto, vel saltem non improbat. Post tamen Legitimus superior legem in commune bonum ferre, quæ obliget rebelles subditos independentem ab eorum acceptatione; alioquin maior esset potestas ægritudinis popularis, quam medici Principis.

24. *Lex ne quoad unam partem acceptata, obligat quoad totum?* Minimè, sed tantum quoad eam partem, quæ acceptatur; quia quæ ratio est totius ad totum, eadem prorsus est partis ad partem. Potest etiam Lex aliquando per consuetudinem quoad unam partem abrogari: (aut quoad pœnam) reliquis partibus suo in robore permanentibus.

25. *Possunt ne subditi ex iusta causa non solum supplicationes, & preces ad Legislatorem transmittere, ut legem reuocet: verum & Legis obligationem interim suspendere donec rursus de Principis constet voluntate?* Possunt; quia data iusta, & rationabili causa reuocandæ Legis, consonum rationi, ut subditis pateat aditus ad Legislatorem pro Legis reuocatione: & interim legis onere non premantur.

26. *Potest ne Princeps intra decennium subditos pœnis compellere ad Legis promulgatæ obseruationem?* Maximè, sed translato decennio, si Lex acceptata non fuit, non potest Princeps, per se loquendo, subditos ad seruatum Legem compellere; Lex enim per desuetudinem decennalem abrogatur, & tollitur.

27. *Vi Lex obliget, & acceptabilis sit, requiritur ne scriptura tanquam necessaria conditio?* Minimè; potest enim Lex acceptari non scripta, modò contrarium non sit usu sancitum. Hinc infero priuilegium absque scriptura concessum morte concedentis non expirare, etiam si litteræ non essent expeditæ. Ut plurimum tamen & regulariter loquendo, Lex per scripturam ferri consuecit.

CAPVT IV.

De Legum Materia.

28. **Q**uidnam Legi Materiam præstat? Cum Leges circa humanas actiones versentur; præcipiendo bonas, malas prohibendo, Actiones humanæ Legum materia sunt.

29. Num interni actus possunt præcipi, aut prohiberi? Possunt aliqua ratione; non ex se præcisè, quia merè interna soli Deo referuntur: sed quatenus pertinent ad actus externi complementum. v.g. Ecclesia præcipiens Canonici officij recitationem, simul etiam præcipit attentionem, quæ est actus internus; quia attentio est omnino ad orationem necessaria. Similiter aliquem actum externum prohibens, simul etiam prohibet internum illi respondentem. v.g. cum furtum prohibetur, etiam furandi voluntas refecatur.

CAPVT V.

De Subiecto Legum.

30. **Q**uidnam Legum Subiectum assignas? Legis Subiectum est homo subditus iuxta Legis tenorem. Colligo hinc Infideles, aut Cathecumenos Legibus Ecclesiasticis minimè adstringi, quia non sunt subditi Ecclesiæ. Pueros autem ratione vtentes illicari profus, ac consequenter ad confessionem annuam, ad Missæ die festo auditionem teneri.

31. Num Regina coniux Principis, qui condidit Legem, eidem obseruanda adicantur? Ex natura rei obligatur; nisi exempta sit, vt re ipsa eximi assolet, à vi scilicet coactiua.

32. Tenetur Princeps suorum prædecessorum Leges obseruare? Præciso scandalo non tenetur; quia à sibi superiore lata non sunt.

33. An ad obseruationem Legis à se ipso lata teneatur superi? Propriè loquendo ex vi coactiua non obligatur; quia lex obligat subditos, nullus autem sibi subditus est, nec potestatem ac iurisdictionem coactiuam exerit in se ipsum. v.g. si Papa Clericum percutiat haud excommunicationis vulnere afficitur. Loquamur de vi non coactiua, sed directiua
fundata

fundata in iure natura: sic ne Princeps propriis Legibus illigatur? Ita planè; debet enim subditos suo exemplo mouere, modò Leges sint vniuersales, suoque statui conuenientes.

34. *Tenentur ne Clerici, alijque Ecclesiastici ciuilibus Legibus subiaceant? Ex vi coactiua minimè; quia laicus Princeps non habet in Clericos iurisdictionem: ex vi autem directiua tenentur legi ad bonum commune spectanti subiici, dummodo Ecclesiastica non repugnet libertati; quia Clericos decet aliis exemplum exhibere.*

35. *Num Cardinales Legibus generalibus etiam odiosis à iure communi latis illigentur? Ita planè, & consequenter censuris per verba generalia à iure communi impositis feriuntur. sunt etenim subditi iuri communi, seu Præsuli summo, modò queisdam in casibus aliter de Pontificis mente non constet.*

36. *Peregrinus qui ad aliquem locum peruenit absque intentione inibi constituendi domicilium, vel maiori anni portione manendi, ligatur ne Legibus particularibus, ac illius loci propriis? Minimè; quia per breuem moram non acquiritur in illum iurisdiction: nisi fortè ratione scandali vitandi, aut alijs circumstantiæ vi obligari videatur. Qui verò ad aliquem locum accedit animo inibi maiore anni parte manendi, legibus eo loci receptis illigatur, fitque parochianus illius loci quoad Sacramenta, excepta tonsura, & ordine: licet postea accidentaliter post paruum discedat interstitium.*

37. *Quid si non sit peregrinus sed viator, sed vagus qui nusquam certam habet sedem? Profectò locorum Legibus, & consuetudinibus ligatur; alioquin omnino exemptus ab omnibus Legibus, & statutis municipibus, aut etiam Episcoporum decretis vagans esset, quod minimè rectæ consentaneum gubernationi.*

38. *Qui in alieno territorio versatur, tenetur ne Leges proprijs ibi non obligantes obseruare? Non tenetur; quia Princeps suam potestatem & iurisdictionem non extendit, subditusque in alieno territorio existens non est actu subditus legislatori. Id quod extendo non solum ad leges municipales, verum etiam ad Leges iuris communis, quarum obseruatio proprio viget in territorio, non verò eo loci, vbi ad tempus versatur.*

CAPVT VI.

De Legis obseruandæ obligatione sub peccato.

39. **N**um Lex aliqua, quæ neque ad culpam obliget, nec ad pœnam? Minimè; propriè enim Lex vocitanda non est, quæ nec culpâ nec pœnâ exigit obseruantiam: sed potiùs regulæ seu ordinationes ad bonum dirigentes appellandæ, qualia equidem nonnullarum Religionum præscripta, quæ nec ad culpam venialem obligare videntur.

40. *An omnes Leges humanae obligent in conscientia sub mortali præsertim?* Non omnes obligant; Leges enim prohibentes v.g. venationem, aut piscationem sine proximi nocumento: aut arborum tempore nocturno delationem, per se loquendo & præcisè aliis circumstantiis non obligant sub mortali. Nec enim Legislatores, præsertim ciuiles ad hæc intendit sub graui culpa obligare; sed solum sub aliqua assignata pœna deterrere.

41. *Obligat sub mortali Lex pœnalis, qua scilicet aliquid imperatur, aut prohibetur assignata pœna transgressori?* Obligat iuxta materiæ grauitatem sub mortali, aut veniali, nisi aliunde constet Legislatorem non intendere obligare ad culpam; quia pœna culpam supponit. v.g. præceptum recitandi horas sub amissionis fructuum pœna, aut Lex soluendi vectigalia sub pœna amissionis mercium, obligant in conscientia.

42. *Lex inferens ipso facto pœnam transgressoribus, obligat ne in conscientia ante sententiam declaratoriam pœna subeunda?* Non; nec potest ipsa pœna executioni mandari absque hominis actione, nisi apertè eam esse mentem Legislatoris constet. Potest enim Legislatores ad soluendam pœnam ante sententiam obligare, regulariter tamen non obligat. *Quid si delictum ita notum sit, ut non possit ullâ tergiversatione celari?* Adhuc affirmo delinquentem non teneri ante declaratoriam sententiam soluere pœnam, quæ ad sui executionem hominis actionem requirit. *Quidam autem de Lege ipso facto lata, qua ad sui executionem hominis actionem non postulat?* Statim post violatam legem incurritur. Quare si Lex ita feratur: Qui hoc fecerit, sit ipso facto excommunicatus: delinquens patrato delicto, statim incurrit excommunicationem, cum ad hanc pœnam subeundam nulla actio requiratur, nec sententia criminis declaratoria expectanda est. Fateor tamen circa pœnam priuationis officij, beneficij, vocis actiuae & passiuæ,
&c.

&c. delinquentem non teneri cum grauis infamiae periculo hanc poenam ante iudicis sententiam subire.

43. *Obligat ne in conscientia lex illa, qua iuri diuino, aut communi bono aduersatur: aut qua legislatoris potestatem excedit: aut qua onus improporionatum imponit: aut qua in falsa praesumptione fundatur?* Non obligat, modo scandali, aut perturbationis Reipublicae periculum absit.

44. *Tenemur ne Legibus, ac sententijs Tyranni parere?* Tenemur profecto Legibus latis ab eo, qui solum tyrannus est regimine, & administratione: id est, qui iuste quidem possidet Regnum, sed iniuste subditos aggrauat; hic enim est legitimus superior. Porro tyranno qui per vim Regnum vsurpauit obedire tenemur, quandiu pacifice Regnum possidet, & Reipublicae non resistit. Nec enim Christicolae in terris Turcarum existentes à Turcae Legibus eximuntur, licet Turca tyrannus sit Regni vsurpatione. *Peccat ne Tyrannus Leges & sententias ferendo?* Non; hoc enim Reipublicae auctoritate praestat, quae ex suppositione tyrannidis vult ab ipso exerceri iudicia, ne incommoda multiplicentur. Delinquit tamen ille non solum Regnum vsurpando, verum & illud iniuste retinendo.

C A P V T VII.

Regulas exhibeo, quae cognoscitur, num Leges obligent sub mortali.

45. *Quoniam modo poteris dignoscere, an Lex obliget sub mortali, nec ne?* Id aperte praestabo, si septem hasce regulas mente euoluerim. *Prima*, mentem legislatoris rimatur, quae ex materiae grauitate, aut ex alijs coniecturis colligitur. Vnde Lex quando absolute condita est, non addito sub qua culpa velit obligare legislator, iuxta materiae grauitatem est iudicandum.

46. *Secunda* sumitur ex verbis, quae Lex fertur, modò leuitas materiae non excuset. v. gr. lex illa obligat sub mortali, quae in graui materia fertur in haec verba: *Iubemus, praecipimus, prohibemus, &c. Praecipimus in virtute sanctae obedientiae, sub indignatione Dei, &c.* Item verbum *oportet*: nec non Lex verbo imperatiuo condita posita materiae grauitate; & illa: *Sancimus, statuimus, &c.* Legislator enim hac loquendi forma quantum potest obligare velle censetur.

47. *Tertia*

47. *Tertia* ex materiae gravitate desumitur; ex gravi materia gravis obligatio Legis colligitur: in materia autem levi Legislator non potest sub mortali obligare; quia Lex esset iniusta. *Quoniam modo discimus num Legis materia gravis sit, an levis? Vix certa regula potest adscribi, sed prudentis arbitrio relinquendum. Attamen ego finem Legis contemplerer: Lex enim, quæ ex se levis est, habita ratione finis gravis assolere apparet. Num in materia gravi potest Legislator sub veniali obligare? Quis dubitet; quia moralis actus agentis intentionem non excedit.*

48. *Quarta* regula, ex vna Lege aliam explicante, aut ex communi hominum æstimatione Legem sub mortali obligare petenda est.

49. *Quinta* ex Legis acceptatione: Lex enim obligat, quatenus acceptatur. Si ergo non acceptatur ut obligans sub lethali, sub lethali non obligat, etiam si Legislator intentionem habuisset graviter illigandi: nisi intenderit ille independentem ab acceptatione obligare.

50. *Sexta* in pœnæ gravitate fundatur: pœna enim proportionem debet habere cum delicto. *Obligat ne sub mortali Lex, quæ gravem pœnam continet, quando pœna huiusmodi ponitur in re levi tantum ad terrorem? Minimè: nec enim esset iusta Lex, quæ sub pœna capitis leporum venationem prohiberet, ob materiae levitatem. Vnde subditus non tenetur illi Legi ut pote inualidæ obedire in conscientia, nisi ex aliqua circumstantia iusta præsumatur.*

51. *Septima* denique ex aliqua gravi censura colligitur, vel Ecclesiastica pœna transgressoribus Legis imposita: nam gravis censura, v.gr. excommunicatio maior, aut gravis suspensio non fertur nisi ob lethalia delicta.

CAPVT VIII.

De Lege irritante.

52. **A**cta, quæ sunt contra aliquam Legem irritantem, suntne valida? Ipso facto in vtróque foro inualida sunt. Vnde qui contractu irritato rem accepit, talis actus vi præcisè non potest illam ut propriam retinere: quia per irritum contractum dominium non acquiritur.

53. *Num irritatio ipso facto incurritur ante declarationem? Incurritur quidem, quando irritatio in falsa præsumptione non*

non fundatur, seu quando forma substantialis requisita ad valorem non seruatur.

54. *Ad incurrendam irrationem actus requiritur ne scientia Legis irritantis?* Minimè speciatim illius actus, qui defectu formæ substantialis irritatur. Vnde Matrimonium clandestinum est inualidum etiam respectu illius, qui Tridentini decretum Matrimonium clandestinè initum irritans, ignorat. Item qui beneficium obtinet bona fide per pactum Simoniacum, quod ipse ignorat, inualidè obtinet.

55. *Actus humana lege irritus obligat ne in conscientia?* Obligat; Ecclesia enim & Principes possunt actus in vtroque foro irritare.

56. *Actus ne contra Legem prohibentem sunt inualidi ex eo solum capite, quod prohibentur à Lege?* Minimè; multa enim illicitè fiunt, quæ tamen facta tenent. Neque verò omnes actus, qui iure naturæ prohibentur, sunt irriti: validus enim est contractus, quo quis rem vni promissam alteri vendit; validum Matrimonium de præsentibus cum vna celebratum, post sponsalia prius celebrata cum alia: quamuis delinquat vtriusque contractus præuaricator.

57. *Actus contra ius commune est ne ipso facto irritus?* Ita planè: at non secundum se, & in foro conscientie ante sententiam iudicis: sed quia per sententiam iudicis ita declarari potest irritus, ac si irritus à principio esset. Id quod in iis tantummodo locis procedere affirmo, in quibus Lex Theodosij Imperat. quæ incipit: *Non dubium*, recepta est.

58. *Actus celebrati sine forma substantiali, ac sine solemnitate à iure requisita sunt ne validi?* Minimè: sed in vtroque sunt inualidi foro. *Quandònam autem solemnitas substantialis adesse censetur?* Quando clausula apponitur factum irritans sine huiusmodi forma celebratum. Scio sanè actus ad causas pias factos excipiendos: sunt enim validi etiam sine solemnitate à Ciuili iure præscripta.

CAPVT IX.

De Legis satisfactione, seu adimptione.

59. **L** Ex ne aut præceptum potest adimpleri ex actu ex aliqua circumstantia malo? Potest: vt quando quis ex vanæ gloriæ motu ieiunat: modus quippe sub præceptum

non cadit, dummodo non sit de intrinseca ratione præcepti: ut quando alioquin præceptum non valet adimpleri, nisi modus adimpleatur. verbi gr. qui dormiens Missæ assistit, non satisfacit Missæ audiendæ præcepto; quia assistentia humana requiritur tanquam modus ad præcepti pertinens substantiam.

60. *Possim ne unico actu pluribus præceptis satisfacere?* Potes; superior enim à cuius mente legis obligatio pender, id concedere præsumitur. Vnde qui ieiunium in Vigilia D. Petri vouit, eadem abstinencia & Ecclesiæ præcepto, & voti obligationi facit satis.

61. *Eodem autem tempore per diuersos actus possim ne pluribus satisfacere præceptis?* Potes planè, quando vnus actus alium non impedit. v.gr. qui tempore, quo celebratur Missæ sacrificium, horas canonicas recitat, vtrique obligationi satisfacit, quia vnus actus non impedit, alium vtroque scilicet ad Dei cultum tendente.

62. *Vt præceptum impleatur, requiritur ne intentio præstandi opus, quod præcipitur?* Ita planè. v.g. vt quis præcepto audiendi sacrum satisfaciat, requiritur intentio Missam audiendi, quia opus præceptum implendum est humano modo, seu cum intentione illud præstandi. Non autem erit necessum, vt opus præceptum fiat cum intentione satisfaciendi. v.g. Missam audit nesciens diem festum celebrari, præcepto satisfacit. *Quid si quis opus præceptum præstat cum intentione non adimplendi præceptum per illud opus: satisfacit ne, si postea mutet intentionem?* Ita sanè. v. g. Audio Missam intendens non adimplere præceptum illa auditione, sed alia; postea accidit alij Missæ non interesse, præceptum impleui; quia opus iniunctum præstiti.

CAPVT X.

De Legum interpretatione.

63. **L**icet ne Leges interpretari, non solùm exponendo, verùm etiam ampliando, & coarctando? Licet; hic enim vsus, & praxis viget. Porro Tridentini decreta fas est obiter, & humiliter rebus in dubiis interpretari. Declarationes Congregationis Cardinalium circa Tridentinum maximi quidem sunt ponderis, ab iisque non facilè recedendum: vim tamen legis non habent antequam sufficienter promulgen-
tur,

tur, & publicentur. Id quod de huiusmodi declarationibus affirmarim.

64. *Quoniam modo humana lex interpretanda est? Lex quidem odiosa explicanda, & extendenda iuxta naturalem verborum proprietatem: non verò strictius aut laxius. At in materia favorabili explicanda & extendenda est, quantum verba patiuntur non solum iuxta naturalem, sed etiam iuxta civilem verborum proprietatem. v.g. lex favorabilis loquens de filiis, ad adoptivos extendenda: loquens de legitimis, extendenda est ad legitimatos. Quid in dubiis legis poenalis materia. Mitior pars amplectenda est, servata verborum proprietate.*

65. *Lex ne poenalis extendenda est ab uno casu ad alium, vel ab uno crimine ad aliud, vel ab una persona ad aliam ob rationis paritatem? Minimè, iuxta illud tritum axioma: In lege poenali non valet argumentum à simili, seu ab identitate rationis, seu à fortiori, seu à maiori ad minus, seu à contrario sensu. Si tamen lex sit generalis, generaliter de omnibus casibus, ad quos verba legis extendi possint, est intelligenda: & licet unius tantum personæ fiat mentio, non tamen propterea cæteræ videntur, seu censentur exclusæ.*

CAPVT XI.

De Legis abrogatione præcipuè per consuetudinem.

66. *Quoniam lex antea recepta vim obligandi amittit? §. I. Per legem posteriorem contrariam, seu per reuocationem, seu per correctionem, seu per restrictionem, iuxta restrictionis, aut correctionis qualitatem; quia posterior voluntas Principis priori derogat, etiam si in posteriori lege fiat mentio prioris.*

67. *Cessante causa motiva, seu finali legis respectu totius communitatis, cessat ne obligatio legis etiam absque alio decreto, vel Principis declaratione? Cessat; quia non præsumitur velle obligare, cessante legis fine.*

68. *Cessat item legis obligatio in casibus, qui per epichemiam comprehensæ in lege non censentur, etiam si verba legis eos comprehendere videantur? Cessat planè; quia legislator non præsumitur casus illos comprehendere, qui ob superuenientem aliquam circumstantiam sunt illiciti, aut Reipublicæ*

48 *Moral. Theologia Tract. I. Leges,*
blica perniciosi, aut nimium difficiles, seu moraliter im-
possibiles.

§. I. 69. *Amittunt ne Leges vim obligandi per contrariam con-*
Consue- *suetudinem legitime introductam?* Amittunt; legitima enim
tudo. consuetudo vim obtinet Legis.

70. *Indica legitima consuetudinis proprietates.* Prima est,
Leges interpretari; quando enim dubium suscitatur circa Le-
gis intelligentiam, ad consuetudinem, quæ optima Legum
interpres vocatur, recurrendum. Vnde ad contractuum va-
liditatem non leue ex consuetudine ducitur argumentum.
Secunda proprietas consuetudinis est, Legem inducere. Ter-
tia Legem inductam mutare, & abrogare vel in totum, vel in
partem. *Vt autem consuetudo veterem Legem abrogare, & no-*
uam int. oducere possit, quarum conditiones requiruntur? Odo. 1.
Vt id, quod per consuetudinem introducit, possit esse ma-
teria Legis. Hinc fit, vt contra ius diuinum, aut naturale, con-
suetudo legitima induci non possit; quia materia huius con-
suetudinis est mala, & prohibita. 2. Vt consuetudo per actus
voluntarios inducatur; Lex enim est actus voluntatis, & li-
ber. 3. Vt consuetudo abrogans Legem, ab iis, qui tenentur
eam seruare, inducatur. 4. Vt adsit intentio eximendi se per
consuetudinem à Lege abroganda, vtque id, quod inducitur
per consuetudinem, obseruetur tanquam præceptum, seu per
modum obligationis; alioquin consuetudo vim Legis non
fortietur; quod enim frequenter fit ex sola deuotione, aut li-
beralitate, nullam obligationem, nullam Legem inducit. 5.
Vt consuetudo sit vniuersalis; minor quippe populi pars con-
suetudinem non potest inducere, maior potest. 6. Vt consue-
tudo per eos inducatur, qui Legem possunt condere, vel ha-
bent capacitatem actiuam condendi, vel saltem passiuam
eam recipiendi, interueniente aliquo superioris consensu. 7.
Vt consuetudo sit longæua, scilicet seruata fuerit per decem
annorum spatium, decem enim anni sufficiunt ad consuetu-
dinem præscribendam, modò non sit contra ius Ecclesiasti-
cum, ad præscribendam enim contra Ecclesiæ iura consue-
tudinem quadraginta anni requiruntur cum aliquo titulo, aut
etiam tempus immemorabile, si ius resistat. 8. Denique, vt
Principis consensus saltem tacitus adsit.

71. *Potest ne Lex vi sua, & absque alia clausula præceden-*
tem consuetudinem abrogare? Potest, modò habeat omnimo-
dam contrarietatem & repugnantiam cum consuetudine, &
legislator sit consuetudinis conscius; quia consuetudo non
adimit superiori condendi Leges auctoritatem.

72. *Per*

72. Per legem uniuersalem abrogantur ne consuetudines speciales locorum, aut statuta particularia? Non, nisi eorum in lege mentio fiat, aut nisi saltem per clausulam generalem, qualiscunque contraria consuetudo, statutum aut priuilegium expressè reuocetur; quia Princeps, qui consuetudines speciales locorum ignorare censetur, non videtur eas uelle abrogare, nisi specialem earum memoriam efficiat.

73. Per hæc uerba: Non obstante contraria consuetudine, reuocatur ne consuetudo immemorabilis? Non reuocatur, nisi addatur in reuocatione: Non obstante consuetudine etiam immemorabili: aut nisi aliquid æquiualens apponatur, quia consuetudo immemorabilis peculiaribus in iure priuilegiis gaudet.

74. Peccant ne introducetes consuetudinem contra legem, seu contra antiquam aliam consuetudinem legitime receptam? Peccant planè toto eo tempore, quo agunt contra legem, uel consuetudinem, donec elapsum sit tempus requisitum ad legitimam consuetudinem inducendam; nisi fortè Princeps etiam tunc, quando contra legem aut consuetudinem faciunt, id sciat, & tolleret, aut nisi è bona fide excusetur.

CAPVT XII.

Praxis, ex Societatis I E S V Schola circa materiam de legibus in communi.

75. Tenetur ne legislator seruare suas leges? Minimè, quia non habet potestatem in se ipsum. Intelligo de obligatione coërcitiua: nam ad eas, quæ ex æquo obligant, lex naturalis præcipit caput cum suis membris conformari. Granado I. 2. cont. 7. tract. 3. p. 2. d. 17. sect. 3. num. 22. qui asserit legislatores suas leges frangentem (graues quidem) peccare mortaliter. Hæreo tamen illucio negant; quia omnis obligatio ex legislatoris uoluntate pendet, qui non præsumitur uoluisse sibi tantum onus imponere. §. 1. Quinã lege obligantur. Granad.

76. Valida ne lex principis laici de causis Ecclesiasticis disponens, aut aliquo modo illicare tentans Ecclesiasticos? Minimè, Clericusque legibus ciuilibus etiam non pugnantibus cum iure Canonico, aut cum eorum statu, tenentur solum directiuè, ut se cum aliis membris eiusdem Reipublicæ conforment. Laym. tract. 4. cap. 13. num. 6. Laym.

77. Tenentur ne Regulares, Episcoporum seruare statuta? D Non

- Non quia exempti sunt ab eorum iurisdictione. Scio aliquibus statutis in iure expressis subiacere, quæ expressit *Malderrus* 1. 2. *quæst.* 96. *art.* 5. Tenentur itaque solum ex decencia, & ad scandalum vitandum: quo cessante non peccabunt violatores. *Granado* 1. 2. *cont.* 7. *tract.* 3. *part.* 1. *d.* 6. *sect.* 3. *n.* 18.
- Gran.** 78. *Subditi incola loci, in quo est statutum, tenentur ne illud seruare extra territorium?* Minimè, v. g. festum aut ieiunium Vallisoleti non tenetur seruare Vallisoletanus, qui Palentia reperitur. *Ex industria fugit ad Palentia ditionem, ne ieiunaret: deliquit?* Non, quia non fraus, sed fuga præcepti, quæ non est contra præceptum. *Sanchez summ. tom. 1. lib. 1. cap. 12. num. 35.*
- Sanch.** 79. *Adest in loco festiuitatis, aut ieiunij domus exempta à iurisdictione Episcopali: potest ne quis in ea festum, aut ieiunium non seruare?* Posse assero ex *Fagundez tract. 1. lib. 1. c. 7. num. 13.* quia locus exemptus habetur pro extraneo.
- Fagund.** 80. *Excommunicatio Episcopi pro tota diocesi ligat ne subditos, qui in loco exempto commorantur?* Non ligat, quia locus is pro extraneo reputatur. Exempta ne Monasteria Regularium ad hoc dici possunt? Aliquis asseruit extra Societatem.
- Suar.** *Sed Suarius de cens. v. 5. sect. 4. num. 6. conuenientius negauit.*
81. *Seruatur v. g. ieiunium, aut festum in loco, & in oppido, ubi peregrinus reperitur, ex Episcopi ordinatione: tenetur ne peregrinus ei legi subiacere?* Teneri existimat *Fagundez*, citatus, sed contrarium probabile existimat; quia non est subditus Episcopi illius loci, & ad leges patriæ non tenentur absentes.
- Fagund.** 82. *Tenentur ne vagi, qui nullas habent sedes certas?* Asserit *Suarez de Rel. tom. 1. lib. 2. cap. 14. n. 20.* teneri locorum, in quibus reperiuntur, leges obseruare; quia in illis domicilium acquirunt; alioqui exempti essent ab omnibus legibus, & statutis locorum, quod absurdum. At *Lessius lib. 4. c. 2. dub. 7. n. 47.* contrariam sententiam probabilem iudicat ex peregrinorum paritate. Nec absurdum putat vagum qui nullam certam sedem habet nullis certis legibus subiacere.
- Suar.** 83. *Scio legem, ut iusta sit debere equalitatem ad ius alterius seruare: rogo, si hec equalitas temporis successione deficit, obligabit ne lex?* Minimè, v. gr. antiquis statutis taxantur stipendia Notariis, modò non obligant; quia lata fuerunt eo tempore, quo pecunia carior, & res viliores. *Iuramentum seruare taxat.* Non refert; quia iuramentum exponitur, quatenus iusta sunt. *Sanchez opusc. tom. 1. lib. 3. cap. 14. num. 14.*
- Less.** §. 2. *Quam obliget?*
- Sanch.**

Examen I. De Legibus in communi. § 1

84. Fit lex iusta in bonum finem, scilicet in utilitatem
communicatis: cessat finis hic aut in toto, aut in parte, cessat ne
lex obligare? Negat Vasquez 1. 2. tom. 2. d. 163. cap. 3. n. 19. Valsq.
cessare in partem obligare cessante in parte fine. Granado Granad.
autem asseruit; quia sicut cessante fine legis in vniuersum,
cessat lex totaliter; ita cessante fine adæquato legis in vno
casu, cessabit lex obligare pro illo casu. Sicut enim se habet
lex in vniuersali ad rationem acceptam in generali: ita lex
in particulari ad rationem acceptam in casu speciali. Admo-
net Petrus Hurtado 2. tom. 1. d. 74. sect. 3. § 26. quod quando Hurt.
lex præter finem extrinsecum, & remotum habet finem in-
trinsecum, & per se, & independentem ad illum, honestum, &
qui sit actus virtutis: tunc non cessat lex in particulari; ces-
sante solum fine extrinsecum: secus verò vbi nullus est finis
intrinsicus, & lex non præcipit actum per se honestum. v. gr.
lex ieiunij quæ condita est ad sedandos in homine motus
turpes, non cessat in eo, qui libidinis morbo non subiacet:
quia ieiunium independentem ab eo fine habet bonum tem-
perantiæ. Verùm laicum doctum cum hæretico non dispu-
tare non est actus alicuius virtutis; vnde cum etiam cesset in
eo subuersionis periculum, ob quod in c. *inhibemus*, id laicis
prohibetur, poterit disputare.

85. Lex prohibet familiari, nutritive Iudæos fundata in pe-
riculo subuersionis præsumptione, obligat ne eos, qui huic peri-
riculo non sunt expositi: Non; quia cessat causa legis. Sic San- Sanch.
chez summ. tom. 1. lib. 2. cap. 3. num. 2. At Petrus Hurtado 2. 2. Hurt.
d. 76. sect. 2. num. 81. hoc concedens circa familiaritatem so-
lam, in qua finis legis est solum vitare periculum, negat ta-
men quo ad famulatum, nutritionem, &c. quia in his non po-
test cessare finis prohibitionis, qui fuit tollere suspicionem
fidei, & eo honore priuare Iudæos.

86. Peccat ne mortaliter, qui contra ciuitatis statutum aspor-
taret pecuniam, &c. Si in modica quantitate fiat, non
peccat mortaliter; quia cessaret finis legis. Sic Palao. Palao.
tra 7. d. 2. 1. 7. num. 6. At Sanchez summ. tom. 1. lib. 1. 4. n. 8. Sanch.
asserit attendendum esse detrimentum, quod inferitur, si om-
nes ciues eandem quantitatem asportarent, quæ esset sine du-
bio notabilis. Pro ecclò ex hac assertionem Sanctij Palao in-
fert, quod si quis asportaret quantitatem, quæ in furto suffi-
ceret ad mortale, peccaret mortaliter ex eo præcisè, quòd si
omnes ciues tantam quantitatem extraherent, proculdubio
nocerent Reipublicæ notabiliter: hoc autem est ridiculum.
Quamam sit notabilis quantitas sufficiens ad mortale in tali ex-
tractione?

iractione: Exclufa obfidiōe: regulariter loquendo centū aurei in pecunia, feu mercibus, aut armamentū decē militū. Sic Pal.

87. *Quandōnam lex dicitur esse fufficienter promulgata?* Non fatis est, vt promulgetur apud paucos, fed fufficienter diffundi per totam communitatem. Vnde qui præfens effer, dum aliqua lex primò publicatur, non statim teneretur eam feruare; fed expectare poffet, donec per totam communitatem diffundatur. Ratio est, quia lex prius obligat communitatem, quàm particulares; prius enim totum, in cuius bonum ordinatur, quàm partes. *Suar. de leg. lib. 3. c. 17. n. 5. & 14.*

88. *Scit quis Principem cogitare de condenda lege, aut eam condidiffe, vt, v. gr. moneta crefcat, aut minuatur: tenetur ne illam feruare priusquam promulgetur?* Minimè, fed poffet fuas pecunias abfumere (fi minuenda,) vel emèdo, vel mutuo dando: aut (fi altiori addicèda valori) poffet vendere merces, &c. vt acquirat pecunias; quia nulla adhuc ad contrarium lege, haud promulgata, tenetur. Ex *Suar.* citati doctrina arguitur.

89. *Num leges Pontificia, vt obligent per totum orbem, debeant per totum orbem promulgari?* Affirmatiuè respondendum, quoad leges irritantes contractus ex c. *fi in adiutorium. d. 10.* vbi habetur huiusmodi leges non obligare, nifi funt promulgatae in fingulis Prouincijs, & dicecefibus. At de alijs nouis constitutionibus *Vasquez 1. 2. tom. 2. d. 156. c. 2.* afferit obligare mox post promulgationem Romanam; quia omnes caufa, quæ ad Romanam curiam referuntur, diuiduntur quidem iuxta regulas Cancellariae, & alias leges, quæ Romæ folum publicatae funt. Et Bulla cœnæ nulquam nifi Romæ publicatur. Item Pius IV. in fua Bulla obligat totum orbem ad obferuantiam Tridentini post promulgationem Romanam.

90. *Rogo, an ficut leges ciuiles obligare non incipiunt ante duos menses à die publicationis, idem dicendum fit de Canonicis, ac Pontificijs?* Respondet negatiuè *Suar. de leg. lib. 3. cap. 18.* quia id in nullo iure Canonico ftatuitur. At *Reginal. tom. 1. lib. 13. c. 16. n. 152.* affirmat, quia tempus id præfcriptum est, non folum vt ignorantes non ligentur; fed etiam vt rixæ tollantur, quæ fequerentur, fi aliquibus legem fcientibus, ac proinde ad eam obligatis, alij ignorarent, & exempti effer: vt notat *Becanus p. 2. tom. 3. c. 6. con. 2. n. 3.* *Circa Romana,* ait, *punit delinquentes contra leges infra bimestre publicatas.* Ideo est, quia fequitur contrariam fententiam, quo non obftante poffunt fubditi probabili huic hære, cauendo à pœnis curiæ. Hæc enim fententia in foro folummodo cōfcientiæ procedit.

91. *Quid de acceptatione legis?* Sentiant *Lessius lib. 2. c. 22. aub.*

dub. 13. n. 98. & Becanus p. 2. tract. 3. c. 6. q. 8. n. 2. requiri, quod sit à populo, seu maiori illius parte acceptata; quia videtur benignæ Pontificis, & Principum menti conforme, vt leges promulgare faciant sub tacita conditione, si à subditis acceptentur, ne nimia sint oneri. Porro de legibus Pontificiis vniuersaliter sentio cum *Vasquez* 1. 2. tom. 2. d. 156. c. 5. n. 36. Vasq. non dependere à populi acceptatione; quia Papa non habet suam potestatem dependenter à populo: vt suarum legum vis à populi consensu sit petendus. De legibus autem ciuilibus subscribo Lessio, & Becano, addens, eo ipso, quod à maiori parte sit lex acceptata, omnes obligare, ac singulos.

92. *Adest dubium, num lex sit alicubi vsu recepta, presumi ne debet recepta esse?* Respondet Sanch. *sum. tom. 1. lib. 1. c. 10. af-* Sanch. firmatiuè; quia possessio stat pro lege, quam certum est esse latam, & solum de executione dubitatur. At *Pal.* contrariam esse Palao. turâ existimat *tõ. 1. d. 3. n. 7. n. 4.* quia in odiosis benignior pars est amplectenda: & possessio potius stat pro subditorum libertate.

93. *Peccant ne subditi, qui primò legē iustam sine iusta causa non acceptant?* Non, quia lex non obligat singulis ante acceptationem populi: nondum enim impleta conditio illa tacita, sub qua lex condita est, si populus acceptauerit. Scio communem esse sententiã peccare subditos qui priuilegium legitime promulgatam sine causa non recipiunt, de quo eruditissimus *Antoninus Diana* p. 5. tract. 14. re sol. At meo hæreo Diana. *Valentia tom. 2. d. 7. quest. 5. part. 5. primæ authori sententia.* Valent.

94. *Rogo, possint ne subditi libellos supplices legislatori offerre, & interim legem non seruare.* Negat *Vasq.* 1. 2. om. 1. q. 94. a. 3. Vasq. d. 156. c. 5. n. 13. quia appellatio & supplicatio nusquam concessa reperitur contra legem, sed solum contra sententiam. At *Salas d. leg. d. 13. sect. 4. num. 20.* affirmat, quia talis præ-Salas. sumitur benigna legislatoris intentio, vt si aliqua iusta causa legi obstat, informetur, vt possit eam reuocare.

95. *Possunt ne superiores Ecclesiastici, aut seculares suos subditos ad legem arctare sub lethali criminis poenâ?* Possunt in graui Quonã materia, in leui minimè. *Sanch. t. 1. sum. lib. 1. c. 4. n. 3.* quia *m. dolex* solus Deus habet ius obligandi sub mortali in leui materia: vt *obliget,* probabile est se gessisse cum Adamo, & Eua, Adnoto cū *Ca. tr. graui-* *Pal. tom. 1. r. 3. d. 1. b. 14. n. 13.* posse contingere, vt res in se le- *ierne, an* uis, fiat ex circumstantia grauis. v. g. si ad seruandum silentiũ, *leuiter?* vel vitandum aliquod periculum Religioso interdiceretur *Sanch.* ingressus in aliorum cellã, tunc materia grauis fieret, & obliga- *Pal.* tio sub lethali teneret; etiã si in particulari casu, quo cessaret periculũ. *Quid si superior in materia omnino leui obligatione sub*

- Suar. *moralis imponeret? Sub veniali obligaret. Suario auctore de leg. cap. 26. num. 6.*
- Vasq. 96. *Potest ne superior in graui materia obligationem leuem imponere? Negat Vasquez 1. 2. tom. 2. d. 158. c. 3. num. 17, quia voluntas superioris requiritur solum ad imponendam obligationem in genere, obligationis vero qualitas ex grauitate, vel leuitate est desumenda. Affirmat vero Lessius lib. 2. cap. 4. dub. 9. num. 96. quia tota legis obligatio ex legislatoris voluntate dependet. Hinc colligo cum Sanctio de Matr. tom. 1. lib. 1. d. 9. num. 6. vouentem posse se obligare ad materiam grauem sub leui culpa. Et cum Suario in 3. part. tom. 4. d. 38. sect. 7. num. 5. Confessarium posse imponere poenitentiam grauem sub obligatione veniali; quia tota obligatio voti, & poenitentiae ex voluntate vouentis, ac Confessarij pendet.*
97. *Regulas inuisti ad cognoscendam legislatoris intentionem circa obligationem grauem, aut leuem: rogitarim in earum enodationem, si lex traditur per verbum oportet? Non obligat sub peccato, sed solum quandam conuenientiam importat. Addit Saa verbo lex, num. 6. verba lubeo, Mando non importare obligationem. Quod negat Vasquez 1. 2. d. 158. cap. 3. num. 22. Quid de verbis imperatiuis, Facite, Cauete, Soluite, Abstineant omnes, Nemo audeat, &c. Putat Saa citatus, non continere graue praecipitum, sed obligare sub veniali. Standum profecto consuetudini Religionis, & vbi de ea non constat materiae grauitas attendenda. Sanchez summ. tom. 2. lib. 6. cap. 4. num. 39.*
98. *Lex civilis est pure poenalis: v. g. qui arma gestauerit, tali subiaceat poena: siue pure praecipitua, quae aliquid fieri iubet, vel prohibet simpliciter: siue mixta, quae praecipit, aut prohibet, & addit poenam: quid dicendum? Ex Lessio lib. 2. cap. 33. dub. 8. num. 59. respondeo. Si materia est grauis, & serio exponitur verbis imperatiuis, obligat in conscientia; quia in poenalibus puris, & mixtis vehementius conspicitur legislatoris voluntas, dum aliquid praecipit, aut prohibet sub poena, omnis enim poena supponit culpam. Quanta vero legis poenalis obligatio? Ex poenae grauitate pensanda est, v. g. lex prohibens aliquid sub poena capitis, aut amissionis omnium bonorum, &c. obligat sub mortali. Attamen Reginaldus tom. 1. lib. 15. cap. 6. sect. 5. num. 50. probabiliter docet, legem poenalem puram, vel mixtam non obligare ad culpam, nisi alias res praecipit sit iure naturali, aut diuino: etiam si imponat poenam mortis, aut amissionis omnium bonorum; quia legis-*
- Saa. *latores,*
- Saa. *latores,*
- Sanch. *latores,*
- Lessius. *latores,*
- Regin. *latores,*

lator, qui potest obligare ad pœnam temporalem, & spiritua-
lem, siue ad culpam grauem, cui annexa pœna aeterna: dum
meminit solius temporalis, non videtur velle obligare ad
aeternam; lex enim debet de minori pœna exponi.

99. *Dubium est, an lex obliget sub mortali, an verò sub
veniali: quid?* Obligat sub veniali; quia pœnæ semper beni-
gnè interpretandæ. *Molina tom. 3. d. 673. n. 6. & 7.*

Molin.

100. *Lex Ecclesiastica sub pœna excommunicationis
maioris lata sententiæ, obligat ne sub mortali?* Communiter
Doctores mei sub mortali asserunt obligare. *Quid quando
imponitur pœna suspensioq;is, interdicti, irregularitatis?* *Valen-*

Valent.

101. *Num Bulla Sixti V. contra Astrologos iudiciarios
obliget in conscientia?* Affirmat *Sanchez sum. tom. 1. lib. 1. c. 38.*
num. 34. Confule Delrium disq. Mag. lib. 4. cap. 3. q. 1. con. 2.
& Filliucium. tom. 2. tract. 24. cap. 4. num. 84. Scio probabilem
oppositam sententiã, nempe licere in foro conscientie
Astrologis quidquid, ipsa tuta, ante licebat: posset tamen ab
inquisitoribus puniri.

Sanch.
Delr.

102. *Dixisti sepe legem gratiosam ampliandam, pœnalem
restringendam rogo, an in legibus pœnalibus fiat extensio à
casu in casum non expressum, propter paritatem rationis?* Mi-
nimè, imò nec si in hoc vrgeat maior ratio. v.g. Cogentes vi-
ros Religionem ingredi non incurrunt excommunicatio-
nem, *Prudent. sess. 25. cap. 8.* contra cogentes fœminas ingredi
Monasteria. *Sanchez sum. tom. 1. lib. 4. cap. 4. num. 1.* Excom-
municationem Gregorij XIII. contra ingredientiẽs in Mo-
nasteria Monialium pretextu licentiarum, non incurrunt in-
gredientes sine licentiæ pretextu. *Suarez de censur. d. 22.*
sect. 6. num. 11. Lex imponens pœnam priuationis vocis, intel-
ligenda est tantũ de octauia, quæ est propriè, & principaliter
vox. *Palaeus tom. 2. tract. 13. d. 6. p. 6. num. 15.* contra *Lessium*
lib. 2. cap. 34. dub. 29. num. 105. C. ad hæc, de *Iudeis*, prohibetur
Christianis famulari, & nutrire Iudeos: non est extendenda
prohibitio ad Sarracenos, & Paganos. *Petrus Hurtado de*
Mendoz. 2. 2. d. 76. sect. 3. num. 81. contra *Suarez de fide, d. 18.*
sect. 6. num. 6.

Less.
Sanch.

Suar.

Palaeus.

Mend.
Suar.

103. *Num in casu dubio, detur locus epicheia, seu aq;uitatis?*
Consulendus superior, an in lege voluerit casum, de quo est
dubium, comprehendere. *Et si dubium est de potestate supe-*
rioris? Pro illa est iudicandum. *Palaeus tom. 1. d. 3. p. 1. num. 4.*

Pal.

Suar.

addens etiam in casu urgente, in quo superior consuli non potest, limitat *Suarus de leg. l. b. 6. cap. 8. num. 12.* nisi lex alteri legi grauiori aduersari dubitetur: nam tunc licet exequi grauiorem, altera omissa; quod Palaeus non admittit. Porro si dubium est speculatiuum, & incompletè practicum, licet operari cum illo. v. gr. quando dubito rationaliter, an superior velit me obligare, hærescere possum parti minus tutæ, ad notabile vitandum incommodum. *Henriq.*

Henriq.

lib. 14. cap. 13. num. 3.

S. 4.
De statutis
laicalibus, &
Papalibus.

104. *Principes seculares assolent Ecclesiasticam libertatem violare statutis: innuas precor quodnam statutum sit contrarium Ecclesiasticæ libertati? Carptim ex Societatis Doctoribus, aliisque Iurisprud. & Canonist. respondebo.* Laicale statutum lædit Ecclesiæ immunitatem, si tangit Ecclesiam, aut causas Ecclesiasticas: v. g. causas Beneficiorum, Iuramentorum, Decimarum. Si interdicit Ecclesiæ, quæ sibi de iure competunt, aut priuilegio. v. gr. si præcipiat ei, bona recens quæ sita infra certum tempus extra manum ponere. Si prohibeat, bona immobilia in Ecclesiam, aut Ecclesiasticos transferri. Si præcipiat, ab Ecclesia, & Ecclesiasticis aliquid solui pro immobilibus amortizandis. Si prohibeat laicis, ne Clericis molant, coquant, vendant, vel seruitia exhibeant. Si disponat de numero Religiosorum, Missarum, candelarum, aut cultricis in funere: vel aliquod onus imponat Clericis, vt foro fruantur. Si vetaret Clericis frui priuilegio alicui communitati concessio. Si prohiberet laicis prorogare Ecclesiasticam iurisdictionem. Si ferretur communiter pro laicis, & Ecclesiasticis, v. gr. quod auferantur arma inuenta horis prohibitis etiam a Clericis. Quod non imprimantur libri etiam Clericorum sine licentia Principis. Quod non extrahantur victualia à territorio etiam à Clericis: vel in territorium ab ipsis non introducantur. Equidem ex vi statuti laicalis iniuste auferuntur à Clericis victualia contra pragmaticam inuenta: vendita supra taxam, cum falsis ponderibus, aut mensuris: aut vexantur eorum ministri hæc peragentes: v. gr. cum coguntur præstare fideiussionem de soluendis pœnis, si in vini venditione fraudem commiserint, &c. Non comprehenduntur Clerici in Principum monopolis, v. gr. si in aliqua ciuitate adesset statutum, vt aliqui tantum vendant vinum, &c. hoc statutum non impediret quominus Clerici possent exponere tabernas: etiam si pecuniam ciuitatis infumeret in Hospitalis, aut Monasterij alicuius sustentatione; nisi publica utilitas æquè

æquè primò Clericos, & laicos respiciat. Lege *Molinam de Molin.*
iust. tom. 1. tract. 2. d. 147. num. 13. Sanchez sum. tom. 1. lib. 3. Sanch.
cap. 2. num. 15. Torres 2. 2. q. 87. a. 1. d. 9. num. 17. Sanchez de Torr.
Matr. tom. 1. lib. 4. dis. 23. n. 2. Vasquez de Rest. c. 6. §. 1. dub. 2. Vasq.
n. 34. Paluum tom. 1. tract. 3. d. 1. p. 14. §. 6. n. 2. & 9. Pal.

105. Dixisti statuta Papalia sufficere promulgari Roma, ut obligent: rogo, an Episcopi post notitiam publicationis Romana, possint subditos ad observantiam cogere? Probabile est posse, & probabile non posse, nisi illis Pontifex id præcipiat. Si autem Pontifex significaret se velle, ut lex absque alia publicatione ubique seruetur, tunc tenentur Episcopi procurare observantiam: non tamen legem promulgare, nisi lex ad ipsos dirigatur proferenda. ex prædictis.

106. Quid de legibus Tridentini, ubi receptum non est? Leges pœnales non ligant incolas, vel alienigenas commorantes; fauorabiles verò scio ex aliquorum sententia fauere, etiam his locis, At Sanchez apud Barb. de pot. Episc. p. 2. alleg. Sanch. 39. num. 3. contrarium docuit.

107. Pontifex legem promulgat, Episcopi, & Principes, qui §. 5. tunc viuunt, non admittunt; ad quid successores tenentur? Ex *Varia de Becano*, respondeo omnino eos ab huius legis observatione legibus. excusari; quia verè non extat tunc, cùm ad illos pertinet Becan. dominatus.

108. Quantam aetatem leges ligare incipiunt? Affirmo non ligare ante septennium, etsi subditus vsum rationis habeat; quia ad ea, (Sanchez ait) quæ frequentius accidunt, leges Sanch. adaptatur: per accidens autem est, aliquem ante septennium vsum rationis pollere.

109. Vt lex per non vsum abrogetur, requiritur ne certum tempus, v. g. decem annorum? Sentio cùm Suario non requiri, Suar. sed solum populi repugnantiam per actus contrarios sufficere; quia nullum ius præscribere certum tempus inuenitur. Imo Azorius affirmat sciente Principe, & non repugnante, & Azor. eius auditoribus, & Episcopis duos, vel tres actus contra legem sufficere.

110. Dixisti legislatorem, qui superiorem non habet, teneri legibus quæ omnes obligant vi quidem non coercitiua, sed directiua: rogo, num lethaliter delinquat illas non observando? Respondeo ex doctrina Lessij non peccare; nisi iurauerit, se Less. illas seruaturum.

111. Dubitas, an lex sit vsum recepta, vel an obliget ad mortale: cuius sententia est tibi adharendum? Mitiori; quia melior Azor. est conditio possidentis. sic Azor. Vnde similiter Meratius Merat.

affirmat, in dubio, an consuetudo sit inducta ex obligandi intentione, vel tantum prætextu deuotionis? hoc posterius esse eadem ratione præsumendum.

Baldel. 112. *An regula Cancellaria obligent in foro interiori? Non obligant. Quare donatio inter viuos, v.g. per Episcopum facta intra viginti dies ante obitum valet in foro conscientia, licet per regulam Cancellaria in foro externo sit nulla. Baldellus sic.*

Laym. 113. *Si subditi sciant superiorem iudicare consultum, ut aliquid ab ipsis geratur, idemque velle, aut optare: exequi ne illud teneatur? Non, si superior voluntatem obligandi externo præcepto non intimat. Laymanum sequor. Interim consilij tibi sit, quandoconque signum iustæ voluntatis Prælati instar præcepti habere.*

Laym. 114. *In quo differt lex seu statutum commune à præcepto, seu mandato ad personas singulas tendente? Respondeo ex Laymano in eo quod lex seu statutum perpetuò manet ob continuam communitatis successionem: neque extinguitur nisi à legislatore, eiusve successore reuocetur, vel derogetur desuetudine: præceptum autem, seu mandatum tendens ad personas singulas cum ipsis plerumque extinguitur, imo etiam per mortem præcipientis.*

Laym. 115. *Quandònam à foro seculari ad Ecclesiasticum licet recurrere? Quando secularis iudex nolit iustitiam administrare, inter Christicolæ Ecclesiasticus iudex adiri potest. Præterea si ciuiles leges peccata foueant, & animarum saluti repugnent, ad Ecclesiasticam potestatem pertinet prohibere. Laym. & alij.*

Laym. 116. *Dixisti actus internos ab humana potestate præcipi, vel prohiberi posse concomitantè, quatenus requiruntur ad actuum externorum moralem substantiam: rogo, utrum si ebrius, dormiens, aut mentis inops dicat Hoas Canonicus, præcepto satisfaciat? Non satisfacit, sed ad mentem si redeat, debet iterum recitare; quia illa actio humana non fuit. Si autem aliquis in somno (Layman addit mentis impotentia, vel per vim adductus decimas soluat Parocho, materialiter & in effectu satisfactum est legi; quia effectus ille imperatus non requirit à legislatore voluntatem, sed quod efficiatur decimæ soluantur. Qui autem ob metum opus præceptum exequitur, satisfacit ne legi? Ita planè. v.g. puer, qui à Pædagogo metu adactus Missam attentè audit, licet expressam habeat intentionem non audiendi, si Pædagogus abesset: nihilominus opus præceptum implet, nec aliam Missam tenetur*

Examen II. De diligendo Deo. 59

tenetur audire; quia licet inuitus actionem assistendi ab Ecclesia imperatam impleuit, peccat tamen secundum affectum internum peccato commissionis. ex *Laymano* dici.

117. *In his, quae ad corporis naturam pertinent propagandam, & conseruandam, tenemur ne aliena potestati obedire?* Homo in his sui iuris esse debet, & soli Deo subiectus. Quae causa est, (loquor cum eodem *Doctore*) vt serui dominis, parentibus filij obedire in matrimonio contrahendo, aut virginitate seruanda non teneantur. *Laym.*

118. *Valet humana potestas interdum praecipere, aut prohibere aliquid cum periculo mortis?* Posse *Laymanus* affirmat, si videlicet ex obseruantia legis aut praecipiti maius Reipublicae commodum speretur: vel ex neglectu maius incommodum timeatur, quam priuatum periculum mortis debeat aestimari.

119. *Obligatio legis extenditur ne ad actus praeteritos?* Solum extenditur ad futuros. Quatenus tamen lex declaratoria est (addit *Layman.*) etiam ad actus praeteritos se extendit. *Laym.*

EXAMEN SECVNDVM.

De legibus in particulari circa materiam
Primi Mandati Decalogi de
Diligendo Deo.

CAPVT SECVNDVM.

De Decalogo ^{non} nulla praeimitto.

I. *Votnam sunt Decalogi praecipita, (vt legum in particulari diuinarum seriem discutiamus) & quamnam in parte sacrae paginae continentur? Sunt decem Exodi vigesimo capite exarata. 1. Non habebis Deos alienos coram me. 2. Non assumes nomen Dei tui in vanum. 3. Memento, vt diem Sabbathi sanctifices. 4. Honora patrem tuum, & matrem tuam. 5. Non occides. 6. Non machaberis. 7. Non furtum facies. 8. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. 9. Non concupisces uxorem proximi tui. 10. Non desiderabis domum proximi tui, non seruum, non ancillam, non bovem, non asinum, non omnia, quae illius sunt.*

2. *Sunt*